

INFOA PAKOLAISKRIISISTÄ

Keskustanuoret on huolissaan käynnissä olevasta pakolaiskeskustelusta. Keskustelu itsestään on hyvästä ja tervetullutta, mutta useat väärät käsitykset ja väärinymmärrykset värittävät keskustelua ja ohjaavat sitä väärään suuntaan. Keskustanuoret haluaa osaltaan käydä keskustelua oikean tiedon pohjalta, ja kannustaa jokaista asian omakseen kokevaa Keskustanuorten aktiivia perehtymään asiaan.

Tähän tarkoitukseen on Keskustanuoret valmistellut Suomen Pakolaisavun avustamana infopakettin, joka vastaa useimmin kysytyihin kysymyksiin (UKK). Toivomme tämän antavan eväitä monissa kunnissa juuri nyt käytävään keskusteluun. Pakettimme on omiaan myös taustatiedoksi maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelussa.

KUKA ON MAAHANMUUTTAJA?

Maahanmuuttajalla viitataan kohdemaan näkökulmasta esim. Suomeen muuttaneisiin ulkomaalaisiin. Suomessa maahanmuuttajia ovat siis kaikki ulkomailta muuttaneet, niin pakolaiset kuin EU:n kansalaisetkin. Siirtolaisia ovat ihmiset, jotka asettuvat asumaan vieraaseen maahan.

TURVAPAIKANHAKIJA

Turvapaikan hakeminen on ihmisoikeus. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua vieraasta valtiosta. Turvapaikkaa voi hakea vain valtion rajojen sisäpuolelta, eli hakijan on fyysisesti saavuttava sen maan rajalle, josta hän turvapaikkaa hakee. Valtiot ovat velvollisia käsittelemään hakemukset. Vain pienelle osalle turvapaikanhakijoista myönnetään YK:n pakolaissopimuksen mukainen pakolaisstatus eli turvapaikka, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Sen sijaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan suojelutarpeen perusteella (esim. epäinhimillisen kohtelun uhka kotimaassa) tai humanitaarisin perustein (esim. kotiinpaluu mahdoton aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin takia).

PAKOLAINEN

Henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman maansa ulkopuolella. Hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai pelon johdosta haluton turvautumaan oman maan tarjoamaan suojaan. Pakolaisen määritelmä ja oikeudet on sovittu YK:n Geneven pakolaissopimuksessa.

KIINTIÖPAKOLAINEN

Henkilö, jolla on YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n myöntämä pakolaisen asema ja hän saapuu maahan valtion määrittelemän pakolaiskiintiön puitteissa, Kiintiöpakolaiset tulevat usein pakolaisleireiltä, mutta enenevässä määrin myös kaupungeista. Eduskunta määrittää pakolaiskiintiön koon vuosittain. Vuodesta 2001 alkaen Suomeen otettavien kiintiöpakolaisten määrä on ollut 750 henkilöä vuodessa, vuonna 2014 ja 2015 Syyrian sodan vuoksi 1050.

TYÖPERÄINEN MAAHANMUUTTAJA

Työperäinen maahanmuuttaja muuttaa Suomeen työn vuoksi. Siirtotyöläiset ovat henkilöitä, jotka asuvat tilapäisesti työskennelläkseen maassa. Marjanpoimijoita tai vastaavia lyhytaikaiseen kausityöhön saapuvia ei lueta maahanmuuttajiin.

MITEN TURVAPAIKANHAKU TAPAHTUU?

Ihmisen saavuttua Suomeen hänen on ilmoitettava mahdollisimman pian rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille halusta hakea turvapaikkaa.

Ensimmäisenä rajavartiolaitos tai poliisi selvittää hakijan henkilöllisyyden ja matkareitin.

Hakijalle osoitetaan vastaanottokeskus, jossa hän voi asua käsittelyn ajan. Nyt keskusten ruuhkautuessa vastaanottokeskusta voi joutua vaihtamaan nopeallakin aikataululla. Halutessaan hakija voi muuttaa myös yksityisasuntoon, esim. sukulaisten luo.

Sen jälkeen maahanmuuttovirasto (Migri) ottaa hakemuksen käsittelyyn. Migri selvittää aluksi, onko syy jättää hakemus tutkimatta. Syitä ovat esimerkiksi oleskeluoikeus jossakin toisessa turvallisessa maassa tai että jonkin toisen maan pitäisi käsitellä hakemuksesi vastuunmäärittämisesetuksen perusteella. Maahanmuuttovirasto haastattelee hakijan selvittääkseen, voiko hän saada kansainvälistä suojelua Suomesta tai onko muuta perustetta, jonka takia hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa.

Turvapaikanhakijaa ei rangaista laittomasta maahantulosta, jos henkilö tarvitsee suojelua.

MITÄ TAPAHTUU TURVAPAIKAN SAANEILLE JA NIILLE, JOTKA EIVÄT SAA TURVAPAIKKAA?

Jos päätös on myönteinen, hakija saa oleskeluluvan ja kuntapaikan Suomesta. Tämä tarkoittaa, että kunta sitoutuu tarjoamaan hakijalle mm. asunnon. Kuntapaikoista on pula, sillä järjestelmä perustuu kuntien vapaaehtoisuuteen, eikä vastaanottavia kuntia ole riittävästi. Jos hakija saa kuntapaikan, muttei ota sitä vastaan ja päättää jäädä asumaan esim. Helsinkiin, hänen on hankittava asunto itse. Hän ei myöskään pääse kotouttamispalveluiden piiriin.

Jos hakemus on kielteinen, hakija käännätetään kotimaahan.

Maahanmuuttoviraston sivuilla graafinen kaavio aiheesta:

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen

Kaikki hakemukset käsitellään yksilöllisesti. Keskimäärin n. 1/3 hakijoista on viime vuosina saanut myönteisen oleskelulupapäätöksen. Noin puolet myönteisistä päätöksistä on turvapaikkoja, eli hakijoille myönnetään pakolaisstatus. Tarkat tilastotiedot:

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ ja_pakolaistilastot

MILLAISTA OSAAMISTA JA TYÖVOIMAA KUNNAT YLEENSÄ TARVITSEVAT, JOS KUNTAAN SAAPUU PAKOLAISIA?

Turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen luo kuntiin monia työpaikkoja. Se työllistää ja vaatii osaamista olemassa olevia työntekijöitä sosiaali- ja terveystoimessa, kouluissa ja päivähoitossa. Asumisen kysymyksiin liittyen myös kiinteistöyhtiöt tarvitsevat osaamista; kuinka ennalta ehkäistä konflikteja naapurustoissa ja tarjota asumisneuvontaa.

Pakolaisia tai turvapaikanhakijoita vastaanottavat kunnat palkkaavat usein yhden maahanmuut-
tokoordinaattorin (tai sosiaalityöntekijän), joka on hyvä asia, mutta keskeistä on saada kaikki erilaisia palveluita tarjoavat tahot yhteistyöhön ja välittämään tietoa toisilleen.

Joissain kunnissa saattaa ilmetä tarvetta lisäkoulutukselle ja tiedolle traumatisoituneiden ihmisten ja mielenterveysongelmaisten ihmisten kohtaamisesta ja hoidosta. Myös tulkkipalveluita tarvitaan (usein puhelin- ja videotulkkaukset apuna pienemmällä paikkakunnilla).

MIHIN KUNNAN PALVELUIHIN TURVAPAIKANHAKIJAT JA TURVAPAIKAN SAANEET OVAT OIKEUTETTUJA?

Turvapaikanhakijat eivät ole kuntalaisia, ja valtio huolehtii heidän ylläpidostaan tarjoamalla keskuksissa perusterveyspalvelut. Joskus valtio voi ostaa palvelut kunnalta (varsinkin pienempien vastaanottokeskusten kohdalla) tai yksityiseltä palveluntarjoajalta (Migrillä on sopimus kahden terveyspalveluyrityksen kanssa).

Turvapaikan saaneella henkilöllä on perustuslain mukaan samat oikeudet kuin muilla kuntalaisilla. Jos ko. kunta on tarjonnut oleskeluluvan saaneelle ”kuntapaikan”, kunta on velvollinen etsimään hänelle asunnon.

Vastaanottokeskuksissa tarjotaan perusterveyspalvelut. Raskaana olevien naisten ja lasten oikeudet ovat hieman laajemmat. Myös tartuntataudit, kuten esimerkiksi tuberkuloosi seulotaan.

MITEN PERUSKOULUJEN TULEE VARAUTUA?

Oppivelvollisuusikäisillä turvapaikanhakijalapsilla on oikeus käydä koulua. Kuntien on hyvä järjestää jo hakemusaikana oikean tasoista suomen tai ruotsin kielen opetusta, jotta siirtyminen tavallisille luokille sujuu mahdollisimman sujuvasti. Koulujen kannattaa tarjota vieraskielisille lapsille tukea koulunkäynnin alkuvaiheessa juuri kielitaidottomuudesta syntyvien haasteiden vuoksi.

MIHIN YLEISIIN JULKISIIN PALVELUIHIN TURVAPAIKANHAKIJAT OVAT OIKEUTETTUJA?

Eivät mihinkään lukuun ottamatta valtion korvaamaa, vastaanottokeskuksissa tarjottua perusterveydenhuoltoa ja lasten koulunkäyntiä.

MILLÄ LOGIIKALLA TURVAPAIKANHAKIJAT JAETAAN KESKUSTEN VÄLILLE?

Tällä hetkellä jaottelu tapahtuu useimmiten ns. ”logistisin perustein”. Useimmat hakijat saapuvat Helsingin kautta, ja heidät sijoitetaan aluksi Helsingissä sijaitseviin vastaanottokeskuksiin. Samalla aikaisemmin tulleita siirretään toisaalle, jotta uusille tulijoille on tilaa. Hakijoita siirretään sen mukaan, missä on minkäkin muotoisia tiloja vapaana (sopivatko ne lapsiperheille, yksin tulleille, yksin tulleille lapsille tms.). Alkuperämaahan perustuvaa jaottelua ei tehdä.

MILLAISTA TUKEA TURVAPAIKAN MYÖNTÄMISEN JÄLKEEN SAA?

Myönteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen henkilö on oikeutettu samoihin palveluihin kuin muutkin Suomessa asuvat ihmiset. Kotoutumiskoulutus muodostaa poikkeuksen (kielitaito-opetusta, yhteiskunta-opetusta ja ammatillinen suunnitelma).

Lisää kotoutumiskoulutuksesta täällä:

http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/kotoutumiskoulutus/index.html

MILLÄ LOGIIKALLA TURVAPAIKANHAKIJAT JAETAAN MAIDEN VÄLILLE?

Turvapaikanhakija saapuu maan rajalle itse, eivätkä eri valtiot ole toistaiseksi jaotelleet heitä keskenään. Usein lopullisen kohtemaan päättää ihmissalakuljettaja, ja ihmisillä itsellään on vain hyvin vähän vaikutusvaltaa siihen, mihin he lopulta päätyvät.

Suurin osa Eurooppaan tulevista turvapaikanhakijoista saapuvat ensimmäisenä Etelä-Euroopan maihin Kreikkaan ja Italiaan, sekä viime aikoina enenevässä määrin Unkariin. Näiden maiden turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmät eivät kykene hoitamaan niihin kohdistuvia velvoitteita. Turvapaikanhakijat elävät ko. maissa epäinhimillisissä olosuhteissa, ja monet myös jatkavat ihmissalakuljettajien avulla eteenpäin muihin EU-maihin anomaan turvapaikkaa.

Tämän tilanteen ratkaisemiseksi EU:n komissio on esittänyt sisäisten siirtojen mekanismia, jota Suomi on ilmoittanut kannattavansa vapaaehtoisuuden pohjalta.

Siinä 120 000 turvapaikanhakijaa jaettaisiin jäsenmaiden kesken jakomenetelmällä, joka perustuu maan väestön kokoon, BKT:hen, työttömyysprosenttiin ja maassa jo olevien turvapaikanhakijoiden määrään. Tämän jakomenetelmän mukaisesti Suomeen siirretään kahden vuoden aikana n. 3 200 turvapaikanhakijaa Etelä-Euroopan maista (aikaisemmin sovitut 792 ja syksyllä 2015 sovitut 2 400)

SOSIAALITURVA, MILLAISTA TUKEA TURVAPAIKANHAKIJAT SAAVAT SUOMESSA JA MUISSA EU-MAISSA?

Turvapaikanhakijat Suomessa saavat vastaanottorahaa, jonka suuruus riippuu henkilön iästä ja huollettavien lapsien määrästä sekä siitä, tarjoaako vastaanottokeskus ruoan vai pitääkö se hankkia itse. Suurimmillaankin vastaanottoraha on paljon pienempi, kuin toimeentulotuen perusosa.

Lisätietoja ja vastaanottorahan euromääräiset suuruudet:

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanottoraha

KUINKA PITKÄÄN KRIISIIN MEIDÄN TULEE VARAUTUA?

Pakolaisten määrä kasvaa maailmassa jatkuvasti pitkittyneiden konfliktien seurauksena. On oletettavissa, että turvapaikanhakijoiden määrä kasvaa tai pysyy nykyisellä tasolla niin kauan, kunnes kansainvälinen yhteisö puuttuu tilanteeseen tosissaan.